

МІСЦЕ ТА РОЛЬ АНАЛІЗУ СТАНУ ПАСИВІВ В СИСТЕМІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано існуючі підходи до аналізу стану пасивів, визначено місце та роль аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, ділова активність підприємства, ліквідність та платоспроможність підприємства, конкурентоспроможність, аналіз стану пасивів

Постановка проблеми. Аналіз господарської діяльності є важливим етапом в діяльності підприємства, він сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень, контролю та прогнозуванню діяльності підприємства шляхом дослідження змін і розвитку економічних явищ, виявлення відхилень фактичних даних від заданих параметрів та встановлення причинно-наслідкових зв'язків, які спровокували ці відхилення.

Досі тривають дискусії щодо встановлення дати зародження аналізу діяльності підприємства. Одні вчені вважають, що його виникнення як практичної діяльності пов'язано з появою праць Карла Маркса, а інші пов'язують його зародження з появою аналітичної функції мозку, однак, однозначно можна стверджувати, що його історичні витoki сягають давнини, адже ще Лука Пачолі [25], зауважив, що зародження фінансового аналізу історично відзначають вже XV ст.

В раніше проведених нами дослідженнях [26] розкрито історичні аспекти процесу розвитку та удосконалення економічного аналізу у стародавні часи, виявлено роль та місце економічного мислення у формування економічного аналізу. Зокрема, розглядаючи значення економічного аналізу Стародавнього світу, яке проявлялось у певній аналітичній діяльності мозку, можна сказати, що економічний аналіз як практична діяльність з'явився досить давно, разом із зародженням цивілізації, і мав досить велике позитивне значення на її розвиток. Як загально визнаний метод пізнання економічний аналіз починає використовуватись тільки в Стародавній Греції. В Стародавньому Римі за допомогою економічного аналізу вчені вже намагаються приймати певні рішення, змінювати та реформувати економіку. Тобто економічний аналіз застосовується цілеспрямовано як спосіб пізнання та подальшого вдосконалення економіки. Однак в ці часи ще не можна говорити про появу економічного аналізу як науки. Людство не усвідомлюючи застосовувало основні, примітивні методи сучасного економічного аналізу, але при цьому ці методи ніяк не досліджувались та не удосконалювались.

В цілому можна зробити висновок, що розвиток економіки та економічної думки досить сильно завдячує економічно-аналітичному типу мислення людського мозку, який і є прототипом сучасного економічного аналізу. Проте, незважаючи на багаторічну історію аналізу господарської діяльності, нині, все ще не всі складові його системи дослідженні. Одним з малодосліджених і, відповідно, фрагментарно розкритих питань є методика аналізу стану пасивів, що обґрунтовується відсутністю єдиного повного та логічно вибудованого алгоритму його проведення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методику аналізу стану власного капіталу та зобов'язань розкривають Г.М. Давидов, В.М. Малахова [6], Н.А. Литньова [13], М.В. Мельник, В.Г. Когденко [16], Л.Н. Чечевіцина [43] та інші.

Виявлено також що не усіх літературних джерелах, присвячених аналізу фінансового стану підприємства звертається увага на аналіз стану пасивів: С.Б. Брангольц, І.А. Белобжецький, В.Г. Ветчинин, І.А. Ламакин, Ф.А. Лоскутов, Б.І. Майданчик, В.В. Панков, Г.М. Тацій [3], Л.С. Васильєва, М.В. Петровська [5], І.П. Житна, І.В. Тацій, Є.П. Житний [8], Є.В. Мних, П.Ю. Буряк [18], Є.В. Мних, І.Д. Ференц [20], В.В. Осмоловський, Л.І. Кравченко, Н.А. Русак [40], В.Е. Рибалкин, В.М. Грибанич, А.В. Дриночкин, М.Е. Казачкова, В.М. Кутовой, Б.Б. Логинов, В.Б. Мантусов, В.А. Соловйов, С.В. Фролов, Ю.А. Щербанин [31], Т.М. Серікова, В.Д. Понікаров, Є.П. Кожанова, І.П. Отенко [38]. Аналізуючи літературні джерела в частині повноти розкриття методики аналізу стану власного та залученого капіталу, із врахуванням даних табл. 1, встановлено, що визначене питання не достатньо розкрито у навчальній літературі, що, на наш погляд, пояснюється тим, що автори розглядають лише окремі етапи здійснення аналізу стану пасивів, які необхідні для визначення конкретних аспектів фінансового стану підприємства, ігноруючи при цьому вагому впливовість безпосередньо аналізу стану пасивів на контроль та планування діяльності підприємства. Цей факт є невтішним, адже саме наукова література формує світогляд аналітиків-початківців, а тому, недостатнє теоретичне обґрунтування, в процесі отримання фахових знань, в подальшому залишає негативний відбиток на його практичній діяльності.

Мета дослідження полягає у аналізі існуючих підходів до аналізу стану пасивів, визначенні місця та ролі аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства.

Викладення основного матеріалу. Пасиви поділяються на власний та залучений капітал, тому систематизацію питань висвітлених у літературних джерелах за напрямом аналізу стану пасивів проведемо два етапи: аналіз стану власного капіталу та аналіз стану залученого капіталу (табл. 1), що сприятиме комплексному вивченню місця та ролі аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства.

Таблиця 1. Розкриття питань аналізу стану пасивів в літературних джерелах

Питання, що розглядаються	Джерело
1	2
Аналіз стану власного капіталу	
Аналіз якості власного капіталу	16
Аналіз статутного капіталу	13, 16, 37,
Аналіз резервів	16
Аналіз структури та динаміки складових власного капіталу	13, 19, 22, 29, 36, 44, 45, 46, 47
Методика аналізу власного капіталу	6, 13, 16, 43
Методика оцінка вартості капіталу підприємства	13, 19, 32, 36, 39
Аналіз динаміки, складу та структури джерел формування капіталу(в т.ч. власного капіталу)	6, 9, 12, 14, 16, 17, 27, 30, 32, 33, 36, 37
Характеристика складових власного капіталу	6, 9, 13, 14, 16, 19, 23, 29, 32, 33, 36, 37, 43
Аналіз ефективності і інтенсивності використання капіталу	6, 9, 17, 30, 34, 36
Аналіз оборотності капіталу	9, 19, 22, 24, 28, 32, 33, 34, 36
Аналіз прибутковості власного капіталу (віддачі)	12, 14, 30, 33, 36
Коефіцієнти структури власного капіталу:	
– концентрації власного капіталу	10, 11, 34, 27, 36, 45, 43, 46
– маневреності власного капіталу	10, 11, 22, 9, 23, 16, 15, 39, 44

Продовження табл. 1

1	2
– страхування бізнесу	22
– рентабельність власного капіталу	37, 16, 34, 45
Ефект фінансового важеля (лівереджу)	37, 37, 32, 36, 11, 22, 6, 34, 44, 19
Аналіз факторів зміни рентабельності власного капіталу	37, 37, 32, 36, 17, 36, 11, 22, 14, 9, 24, 28, 34, 42, 19, 1
Аналіз стану довгострокової заборгованості:	
Види довгострокових джерел фінансування організації	6, 37
Оцінка ефективності схем довгострокових банківських кредитів	37
Порівняння дебіторської і кредиторської заборгованості	22, 37
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	22, 43
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	22
Коефіцієнт співвідношення короткотермінових зобов'язань і перманентного капіталу	27
Аналіз стану короткострокової заборгованості:	
Методика аналізу кредиторської заборгованості	1, 4, 16, 19, 30, 36, 39, 43
Аналіз структури та динаміки зобов'язань	36, 39
Структура зобов'язань	6, 18, 19, 36
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	37
Якість кредиторської заборгованості	32, 44
Середня тривалість періоду погашення кредиторської заборгованості	32, 36
Середня тривалість використання кредиторської заборгованості в обороті	19, 36, 44
Розрахунок поточних зобов'язань	22, 36
Коефіцієнт кредиторської заборгованості і інших пасивів	43
Коефіцієнт заборгованості по кредитах банків та позик	45
Коефіцієнт заборгованості перед іншими підприємствами	45
Коефіцієнт внутрішньої заборгованості	42, 45
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	43

З табл. 1 бачимо, що при дослідженні аналізу стану власного капіталу найбільшу увагу автори концентрують на питаннях аналізу факторів зміни рентабельності власного капіталу; динаміки, складу та структури джерел формування капіталу, в тому числі власного; актуальними також є питання щодо характеристики складових власного капіталу, його оборотності та ефекту фінансового важеля.

Підвищена увага до визначення факторів зміни рентабельності власного капіталу характеризується тим, що рентабельність власного капіталу є одним із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує ступінь використання капіталу у процесі здійснення господарської діяльності. Натомість, ретельне дослідження динаміки руху складових пасивів в цілому та окремо складових власного капіталу забезпечує можливість виявлення структурних змін в пасивах підприємства, причин цих змін, періодичність, їх наслідки та дозволяє виявити рівень забезпеченості підприємства власними ресурсами, що й пояснює зосередження уваги науковців на вказаному питанні. В

свою чергу, необхідність чіткої структуризації пасивів підприємства зумовлює актуальність її дослідження, а зосередженість уваги науковців на процесі визначення оборотності власного капіталу пояснюється тим, що отримана інформація сприяє визначенню рівня ділової активності підприємства. Натомість, фінансовий важіль визначається як потенційна можливість впливати на прибуток підприємства та прибутковість власного капіталу шляхом застосування та контролю запозиченого капіталу, а тому правильність його визначення є запорукою стабілізації фінансового стану та оптимізації фінансового результату.

Безперечно, проаналізовані вище питання потребують уваги, однак при аналізі стану власного капіталу виникає необхідність у дослідженні більш актуальних питань, які не розкриваються науковцями, хоча не є константою, і мають неабиякий вплив на визначення оптимального стану власного капіталу, пасивів в цілому та аналіз інших аспектів діяльності, які передбачають використання інформації про стан власного капіталу. До ряду таких питань слід відносити: аналіз ефективності та інтенсивності використання власного капіталу, методичку оцінки вартості капіталу, аналіз прибутковості власного капіталу, аналіз стану статутного капіталу, аналіз якості власного капіталу, аналіз резервів. Як бачимо, відсоткові показники рівня дослідження цих питань низькі, однак, від правильності їх вирішення залежить розвиток подальшої господарської діяльності підприємства.

Дослідження літератури за напрямом "аналіз стану залученого капіталу" (табл.1) показало, що рівень наукової обґрунтованості методики здійснення аналізу стану залученого капіталу є низьким, оскільки дослідження більшості питань характеризується поодинокими випадками. З проаналізованих джерел, послідовної комплексної методики аналізу залученого капіталу не виявлено. Однак, розглядаються окремі аспекти методики аналізу стану залученого капіталу, найпоширенішими з яких є аналіз кредиторської заборгованості, впорядкування структури зобов'язань, аналіз стану поточних зобов'язань, аналіз стану довгострокових зобов'язань та певні рекомендації щодо формування комплексної методики.

Натомість, саме аналітик відповідає за забезпечення своєчасного надходження до фінансового директора та інших користувачів повної, достовірної та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства, а тому його професійно-кваліфікаційний рівень має велике значення при прийнятті управлінських рішень, що підтверджується, також, переліком інших завдань та функцій, які він виконує (рис. 4).

Рис. 4. Завдання і функції аналітика (розроблено на основі [2, с. 78-79])

Аналізуючи дані рис. 4 підтвердимо, вагомість професійного розвитку аналітика, адже саме від знання методики аналізу всіх напрямів господарської діяльності підприємства та від вміння визначити, правильно розрахувати та інтерпретувати необхідні коефіцієнти, залежить управління об'єктами аналізу відповідного напрямку, яке на основі даних аналітика здійснює фінансовий директор. Тому, аналітик повинен не лише вміти здійснювати шаблонні розрахунки, але й чітко розуміти їх значення для господарської діяльності підприємства.

Чітка методика аналізу стану пасивів підприємства для фінансового аналітика є необхідною, адже, як стверджує В.В. Бочаров [2, с. 78-79], для аналітика мають важливе значення такі параметри, як рентабельність власного капіталу, активів і продажів, співвідношення між позиковим і власним капіталом, частка власного капіталу у валюті балансу, а також оцінка вірогідних ризиків. Ці показники дозволяють аналітику визначити можливі "точки зростання" і перспективні напрями, які дають можливість підприємству в майбутньому досягти успіху в реалізації вибраної фінансової стратегії.

Результати другого етапу дослідження стану інформаційного забезпечення питань аналізу стану пасивів – аналіз наукової літератури – показали, що серед 127 проаналізованих наукових праць за ключовими словами "аналіз пасивів", виявлено лише 43 праці, які присвячені безпосередньо аналізу стану пасивів. Найбільш досліджуваними питаннями є рентабельність власного капіталу, аналіз співвідношення власного та залученого капіталу, оцінка пасивів, аналіз кредиторської заборгованості.

Таким чином, попри великомасштабність проведених досліджень і обґрунтованість отриманих висновків, більшість авторів розглядають аналіз стану пасивів поверхнево, не конструюючи повної послідовної методики, натомість,

аналізують його шляхом довільного розрахунку необхідних коефіцієнтів, які сприяють визначенню фінансового стану, ділової активності, ліквідності та платоспроможності, незважаючи на те, що саме аналіз стану пасивів є підґрунтям визначення перерахованих вище аспектів діяльності підприємства, а тому потребують окремого всебічного аналізу із застосуванням індуктивного методу, здійсненню якого сприятиме розробка комплексної методики аналізу стану пасивів.

Виявлена прогалина в системі економічних досліджень є суттєвою, оскільки аналіз пасивів є на стільки ж важливим етапом аналізу діяльності підприємства, як ретельна діагностика головного мозку або кардіограма серця для людини, адже, якщо умовно провести паралель між структурою господарської діяльності підприємства та побудовою людського організму, то безперечно роль головного органу відіграватиме капітал, як власний так і залучений. Прямим підтвердженням цього факту є, по-перше, морфологічне пояснення, адже слово капітал утворене від прикметника "capitalis", тобто "найбільш важливий" [41, с. 103], по-друге, суто з практичної точки зору, жодне підприємство не може функціонувати без капіталу, адже появі будь-якого активу передусє утворення та фіксація джерела його надходження.

Більшість вчених у своїх дослідженнях акцентують увагу на деталізації аналізу стану активів, однак, на наш погляд, спершу потрібно вдосконалити методику аналізу стану пасивів, адже стан активів підприємства безпосередньо залежить від правильності формування, розміщення та використання пасивів, контролю, що сприяє забезпеченню проведення якісного та достовірного аналізу стану пасивів. Тому, незважаючи на постійну актуалізацію питань з аналізу стану активів, вважаємо, що саме дослідження структури та динаміки руху пасивів, визначення і аналіз тенденції зміни розміру їх складових, встановлення причинно-наслідкових зв'язків їх структурних змін, виявлення оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, структуризація пасивів і визначення питомої ваги їх складових у розділах пасивів та валюти балансу є важливим і невід'ємним етапом аналізу господарської діяльності підприємства, зокрема, в частині визначення його фінансового стану (рис. 1).

Рис. 1 ілюструє основні етапи проведення аналізу фінансового стану підприємства, його стійкості, ділової активності, ліквідності та платоспроможності, здійснивши які, як бачимо, отримуємо можливість виявити рівень конкурентоспроможності та спрогнозувати ймовірність банкрутства підприємства. Осмислення відображеної на рис. 1 інформації, свідчить про те, що етапи кожного із зазначених напрямів аналізу, попередньо потребують здійснення аналізу стану пасивів, що й пояснює виділення нами аналізу стану пасивів підприємства окремим етапом. Однак, він є не лише етапом, який сприяє отриманню статистичних даних, необхідних для їх подальшого використання за напрямками економічного аналізу, а й завдяки встановленню тенденції зміни структури капіталу, його складових та показників, виступає стійким підґрунтям – початковою інформаційною базою визначення рівня фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та інших визначених на рис.1 складових фінансового стану, який, в першу чергу, залежить від оптимальності співвідношення власного та залученого капіталу, що і пояснює зворотній рух стрілок, відображених пунктиром.

Задля більш наочного визначення та обґрунтування місця аналізу стану пасивів у системі аналізу господарської діяльності підприємства, детальніше проаналізуємо етапи здійснення аналізу складових фінансового стану.

Отже, спільним етапом проведення аналізу визначених на рис. 1 складових фінансового стану господарської діяльності підприємства є коефіцієнтний аналіз – етап, який передбачає формування та розрахунок системи показників, з їх подальшою інтерпретацією, що дозволить аналітику зробити висновок про фінансовий стан підприємства, рівень його стійкості, ліквідності, платоспроможності, ділової активності; виявити вагомість змін, що відбулися; встановити причини, якими пояснюються зміни та спрогнозувати наслідки подальшого функціонування підприємства.

Розглянемо коефіцієнтний етап аналізу кожної з визначених складових фінансового стану та роль аналізу стану пасивів підприємства в їх розрахунку.

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості передбачає розрахунок показників визначених в табл. 1, який сприяє визначенню оцінки складу джерел фінансування та встановленню співвідношення між ними.

Таблиця 1. Порядок розрахунку та характеристика коефіцієнтів визначення фінансової стійкості підприємства за Формою 1 "Баланс" (розроблено на основі [22, с. 458-460])

Назва коефіцієнту	Порядок розрахунку	Характеристика коефіцієнту
1	2	3
Коефіцієнт концентрації власного капіталу(коефіцієнт автономії)	$\frac{p.380}{p.640}$	Характеризує ступінь незалежності підприємства від зовнішніх заборгованостей
Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{p.640 - p.380}{p.640}$	Це показник, обернений до коефіцієнту концентрації власного капіталу. Характеризує ступінь залежності підприємства від зовнішніх заборгованостей
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{p.380}{p.260}$	Визначає частину власного капіталу, яка використовується для фінансування поточної діяльності
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами	$\frac{p.260 - p.620}{p.260}$	Характеризує рівень забезпеченості підприємства ресурсами, необхідними для проведення незалежної фінансової політики
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості)	$\frac{p.380}{p.480 + p.620}$	Показує скільки гривень власного капіталу припадає на 1 гривню залученого капіталу
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$\frac{p.380 - p.080}{p.260}$	Показує, яка частина оборотних активів забезпечується за рахунок власних засобів
Коефіцієнт відношення реальних активів до вартості майна	$\frac{p.030 + p.100 + p.120 + p.270}{p.280}$	Показує скільки гривень реальних активів припадає на 1 гривню вартості майна. Коефіцієнт характеризує потенційні можливості активів підприємства
Коефіцієнт поточних зобов'язань	$\frac{p.620}{p.480 + p.620}$	Визначає питому вагу поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	$\frac{p.480}{p.480 + p.620}$	Визначає питому вагу довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел формування
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	$\frac{p.480 + p.620}{p.380}$	Показує скільки гривень залученого капіталу припадає на 1 гривню власного капіталу

В табл.1 наведено перелік та характеристику коефіцієнтів, розрахунок та інтерпретація яких характеризує рівень фінансової стійкості підприємства.

Існує декілька точок зору щодо системи показників, розрахунок яких сприяє визначенню фінансової стійкості. Дискусійним є також і розрахунковий аспект визначених показників. Однак, найбільш обґрунтованою та дієвою на наш погляд є

методика визначення рівня фінансової стійкості запропонована проф. С.З. Мошенським та проф. О.В.Олійник [22, с. 458-460], на основі якої здійснюється наше дослідження. Таким чином, бачимо, що дослідження та аналіз стану пасивів є основою проведення аналізу визначеного напрямку, адже практично всі розрахунки здійснюються із застосуванням інформації про стан пасивів, що зумовлює необхідність вчасного отримання достовірної і правдивої інформації про стан пасивів підприємства, формування якої забезпечує їх ретельний аналіз. Тому, аналіз стану пасивів є невід'ємною частиною аналізу фінансової стійкості, адже саме результат аналізу стану пасивів надає змогу аналітику визначити рівень забезпеченості підприємства власними та залученими джерелами фінансування, що в свою чергу сприяє досягненню цілей та виконанню основних завдань аналізу рівня фінансової стійкості.

Коефіцієнтний аналіз ліквідності і платоспроможності характеризується розрахунком коефіцієнтів поточної, швидкої та абсолютної ліквідності (табл. 2).

Таблиця 2. Порядок розрахунку та характеристика коефіцієнтів визначення ліквідності та платоспроможності підприємства із врахуванням поділу активів і пасивів на групи [22]

Назва коефіцієнту	Порядок розрахунку	Характеристика коефіцієнту
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності – коефіцієнт покриття	$\frac{A_1 + A_2 + A_3}{P_1 + P_2}$	Характеризує спроможність підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів
Коефіцієнт швидкої (миттєвої, критичної) ліквідності	$\frac{A_1 + A_2}{P_1 + P_2}$	Характеризує спроможність підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів за вирахуванням товарно-матеріальних запасів
Коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності	$\frac{A_1}{P_1 + P_2}$	Характеризує спроможність підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів

Здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства передбачає поділ активів та пасивів на групи, які підлягають встановленню співвідношення між ними. В табл. 3 наведено інформацію про групи, які формують пасиви підприємства при визначенні ліквідності та платоспроможності.

Таблиця 3. Аналіз пасивів при визначенні ліквідності і платоспроможності підприємства [22, с. 441]

Групи	Умовне позначення	Сума рядків балансу	Характеристика
Найбільш термінові	П1	530-610	Кредиторська заборгованість та позики не погашені вчасно
Короткострокові	П2	500-520	Короткострокові кредити та позики
Довгострокові	П3	480,630	Довгострокові зобов'язання та доходи майбутніх періодів
Постійні	П4	380,430	Зобов'язання перед власниками з приводу формування власного капіталу

Аналіз ліквідності і платоспроможності характеризується визначенням рівня спроможності здійснювати платежі та оцінкою можливості погасити заборгованість за першою вимогою кредитора, тобто дозволяє проаналізувати здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями. Таким чином, аналіз стану пасивів сприяє правильному розподілу елементів їх структури на групи, які передбачає методика (табл.3) та виявлення моменту переходу складових капіталу

з однієї групи в іншу, що, в свою чергу, забезпечує достовірне визначення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

Коефіцієнтний аналіз ділової активності характеризується розрахунком коефіцієнтів оборотності (табл.4).

Таблиця 4. Порядок розрахунку та характеристика коефіцієнтів визначення ділової активності підприємства, що стосуються пасивів, за формою 1 “Баланс” та формою 2 “Звіт про фінансові результати” (розроблено на основі [22, с. 491-492])

Назва коефіцієнту	Порядок розрахунку	Характеристика коефіцієнту
1	2	3
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\frac{p.035\Phi.2}{p.380\Phi.1}$	Розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до Середньорічної величини власного капіталу підприємства і показує ефективність використання власного капіталу підприємства
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Сума} \cdot \text{закупівель на}}{p.620\Phi.1}$	Розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини кредиторської заборгованості і показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству
Коефіцієнт тривалості обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей	$\frac{\text{Тривал.} \cdot \text{зв.} \cdot \text{періоду}}{\text{Коеф.} \cdot \text{оборотності} \cdot \text{заборг.}}$	Розраховується як відношення тривалості звітного періоду до коефіцієнта оборотності дебіторської або кредиторської заборгованості і показує середній період погашення дебіторської або кредиторської заборгованостей підприємства

Характеристика та порядок розрахунку коефіцієнтів аналізу ділової активності, підтверджують необхідність проведення попереднього аналізу стану пасивів задля забезпечення аналітика даними необхідними для розрахунку показників, які потребують застосування інформації про стан складових пасивів, зокрема: коефіцієнта тривалості обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей, коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості та коефіцієнта оборотності власного капіталу.

Окрім коефіцієнтного етапу, аналіз складових фінансового стану підприємства передбачає здійснення інших етапів (рис.1), однак, в основу проведення кожного з них покладено аналіз стану пасивів, який забезпечує можливість здійснення аналізу структури кредиторської заборгованості, виявлення простроченої заборгованості, аналізу величини та структури пасивів, оцінки ефективності використання активів і пасивів. Це в свою чергу підтверджує доречність формування окремого етапу аналізу господарської діяльності підприємства – аналізу стану пасивів – етап, який передбачає забезпечення аналітиків необхідною інформацією про структуру, динаміку руху, співвідношення складових та загальний стан пасивів підприємства, подальше використання якої сприятиме формуванню і розрахунку коефіцієнтної системи окремих аспектів аналізу господарської діяльності підприємства, тобто здійсненню коефіцієнтного етапу аналізу та інших визначених методикою етапів, а

також виявленню причин змін складових елементів пасивів та їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті проведеного дослідження встановлено, що саме капітал (власний та залучений) виступає головним індикатором визначення фінансового стану господарської діяльності підприємства, який підлягає аналізу на всіх стадіях його життєвого циклу. Для вдалого, постійного та безперервного здійснення господарської діяльності керівництво, управлінський персонал та інші зацікавлені користувачі повинні вчасно отримувати достовірну, неупереджену, а головне повну інформацію про стан пасивів, яка і є фундаментальною основою прогнозування подальшої діяльності підприємства шляхом виявлення та усунення проблемних питань та причин їх виникнення ще на етапі зародження. Місце аналізу стану пасивів в загальній системі фінансового аналізу господарської діяльності підприємства ілюструє рис. 2.

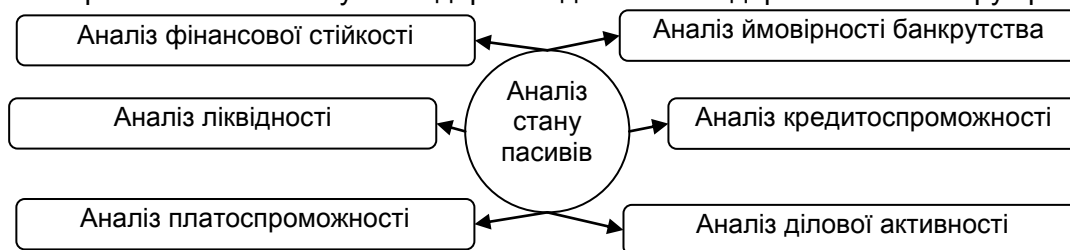

Рис. 2. Місце аналізу стану пасивів в системі фінансового аналізу підприємства

Беручи до уваги нерозривний зв'язок аналізу стану пасивів з визначенням фінансового стану: фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, кредитоспроможності та ділової активності підприємства, відзначимо нагальну потребу у розробці комплексної методики аналізу пасивів, розробці якої передуватиме аналіз стану наукових досліджень за визначеною тематикою.

Список використаних літературних джерел:

1. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика, и интерпретации: Пер. с англ. / Научн. ред. перевода чл.-корр. РАН И.И. Елисеева. Гл. редактор серии проф. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 624 с.
2. Бочаров В.В. Современный финансовый менеджмент. – СПб.: Питер, 2006. – 464 с.
3. Брангольц С.Б. Экономический анализ хозяйственной деятельности предприятий и объединений [Учебник] / Под ред. С.Б. Брангольца и Г.М. Тацья / С.Б. Брангольц и др. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 407 с.
4. Бутко А.Д. Теорія економічного аналізу: [Підручник] / А.Д. Бутко. – К.: Київ. Нац. Торг.-екоп. Ун-т, 2005. – 411 с.
5. Васильева Л.С. Финансовый анализ [Учебник] / Л.С. Васильева, М.В. Петровская. – М.: КНОРУС, 2006. – 544 с.
6. Давидов Г.М. Стратегічний аналіз [Навч. посіб] / Г.М. Давидов, В.М. Малахова, О.А. Маготець – К.: Знання, 2011. – 389 с.
7. Езерская О.М. Основы учета и анализа в системе финансового менеджмента: учеб. [Пособие для слушателей программы Masters of Business Administration] / О.М. Езерская, Т.Н. Рыбак – Мн.: Современ. шк., 2006. – 304 с.
8. Житна І.П. Теорія економічного аналізу: [Навч. посібник] / Житна І.П., І.В. Тацій, Є.П. Житний. – Луганськ: - вир-во СНУ ім. В.Даля, 2004. – 336 с

9. Канке А.А. Анализ финансово – хозяйственной деятельности предприятия [учеб. пособие] / А.А. Канке., И.П. Кошечкина – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2005. – 288с.
10. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Учебник] / В.В. Ковалев, О.Н. Волкова. – М.: ТК Велби, Проспект, 2006. – 424 с.
11. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – Финансы и статистика, 2003. – 560 с.
12. Литвинов Д.В. Анализ финансового состояния предприятия [Справочное пособие] / Д.В.Литвинов. – Санкт-Петербург: Все знающий бухгалтер, 2004 – 103 с.
13. Лытнева Учет и анализ уставного капитала при создании, реорганизации и ликвидации общества с ограниченной ответственностью / Н.А. Лытнева – М.: Дело и Сервис, 2004. – 128 с.
14. Макарьева В.И. Анализ финансово – хозяйственной деятельности организации / В.И. Макарьева, Л.В. Андреева. – 2 – изд. –М.: Финансы и статистика, 2007. – 304 с.
15. Мельник М.В. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия: [Учеб. пособие] / М.В. Мельник, Е.Б. Герасимова. – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2007. – 192 с.
16. Мельник М.В. Экономический анализ в аудите учеб [Пособие] / М.В. Мельник, В.Г. Когденко. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2007. – 543с.
17. Мех В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: [Навч. посібник] / В.О. Мех – К.: КНЕУ, 1999. – 132 с.
18. Мних Є.В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства / За ред. проф. Є.В. Мниха / Є.В. Мних, А.Д. Бутко, О.Ю. Большакова, Г.О. Кравченко, М.О. Никонович – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
19. Мних Є.В. Економічний аналіз підручник / Є.В. Мних. – К.: Знання, 2011. – 630 с.
20. Мних Є.В. Економічний аналіз. [Навчальний посібник] / Є.В. Мних, І.Д. Ференц – Львів: Армія України, 2000. – 144 с.
21. Мних Є.В. Економічний аналіз на промисловому підприємстві: Навч. Посібник / Є.В. Мних, П.Ю. Буряк. – Львів: Світ, 1998 – 208 с.
22. Мошенський С.З Економічний аналіз [Підручник] / за ред.. д.е.н., проф.. Ф.ф. Бутинця. / С.З. Мошенський, О.В. Олійник – 2ге вид., доп і перероб. – Житомир: ПП Рута, 2007. – 704 с.
23. Мыцких Н.П. Анализ финансового состояния организации: [Учеб.-метод. пособ]. / Н.П. Мыцких. – Мн.: Акад, упр. при Президента Респ. Беларусь, 2008. – 70 с.
24. Нитецкий В.В. Финансовый анализ в аудите: теория и практика: [Учеб. пособ.] / В.В. Нитецкий, А.А.Гаврилов – 2-е изд. – М.: Дело, 2002. – 256 с.
25. Пачоли Л. Трактат о счетах и записях / Под. ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 368 с.
26. Петренко Н.І. Генезис економічного аналізу у стародавні часи / Н.І. Петренко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. / Серія: Економічні науки. – 2012. – № 4(229). – С. 139-142.
27. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: [Підручник] / П.Я. Попович. – 3 – тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 630 с.
28. Прыкина Л.В. Экономический анализ предприятия: [Учебник] / Л.В. Прыкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2006. – 407 с.
29. Радченко Ю.В. Анализ финансовой отчетности: [Учебное] / Ю.В. Радченко.– Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 192 с.
30. Русак Н.А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования [Справ. пособие]. / Н.А. Русак, В.А. Русак:– Мн.: Выш. шк., 1997. – 309 с.
31. Рыбалкин В.Е. Анализ экономики. Страна, рынок, фирма. [Учебник]. / Рыбалкин В.Е. и др. – 2-е изд. / Отв. Редактор и руководитель авторского коллектива В.Е. Рыбалкин. – М: Междунар. Отношения, 2006. – 352 с.

32. Савицкая Г.В. Анализ производственно-финансовой деятельности сельскохозяйственных предприятий: [Учебник] / Г.В. Савицкая – М.: ИНФРА-М, 2003. – 368 с.
33. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности: [Учебное пособие] / Г.В. Савицкая. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 256 с.
34. Савицкая Г.В. Анализ эффективности и рисков предпринимательской деятельности: методологические аспекты / Г.В. Савицкая. – М.: ИНФРА-М, 2011. – 272 с.
35. Савицкая Г.В. Анализ эффективности предприятия: методологические аспекты / Г.В. Савицкая. – М.: Новое знание, 2003. – 160 с.
36. Савицкая Г.В. Экономический анализ. [Учеб.] / Г.В. Савицкая. – 9е изд., испр. – М.: Новое знание, 2004. – 640 с.
37. Селезнева Н.Н. Финансовый анализ. Управление финансами [Учеб. Пособие для вузов] / Н.Н. Селезнева, А.Ф. Ионова – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 639 с.
38. Серікова Т.М. Облік, аналіз і аудит [Навчальний посібник] / Т.М. Серікова, В.Д. Понікаров, Є.П. Кожанова, І.П. Отенко. – Х.: ВД ІНЖЕК, 2003. – 380 с.
39. Стражев В.И. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности / В.И. Стражев, Л.А. Богдановская, О.Ф. Мигун и др. / Под общ. ред. В.И. Стражева. – 5-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Выш.шк., 2003. – 480 с.
40. Теория анализа хозяйственной деятельности [Учеб.] / В.В. Осмоловский, Л.И. Кравченко, Н.А. Русак и др.; Под общ. ред В.В. Осмоловского. – Мн.: Новое знание, 2001. – 318с.
41. Теорія бухгалтерського обліку [Монографія] / Л.В. Нападівська, М. Добія, Ш. Сандер, Р. Матезіч та ін.; за заг. Ред. Л.В. Нападівської. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 735 с.
42. Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності [Навч посіб] / Т.М. Тігова, Л.С. Селіверстова, Т.Б. Процюк – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 268 с.
43. Чечвицына Л.Н. Экономический анализ [Учеб. пособие] / Л.Н. Чечвицына – Ростов н/Д: изд-во “Феникс”, 2001. – 448с.
44. Шевчук В.О. Аналіз господарської діяльності / В.О. Шевчук, В.О. Коновалова, В.П. Пантелєєв. –К.: ДП «Інформ.-аналіт.агенство», 2011. – 399 с.
45. Шермет А.Д. Теория экономического анализ [Учебник] / А.Д. Шермет. – 2-еизд., доп. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 366 с.
46. Шермет А.Д. Методика финансового анализа / А.Д. Шермет, Р.С. Сайфулин, Е.В. Негашев – М.: ИНФРА-М, 2000. – 208 с.
47. Шпанковська Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій.[навч.посіб] / Н.Г. Шпанковська, Г.О. Король, К.Ф. Ковальчук [та ін.]; за ред. К.Ф. Ковальчука – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 328 с.

ПЕТРЕНКО Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2012 р.

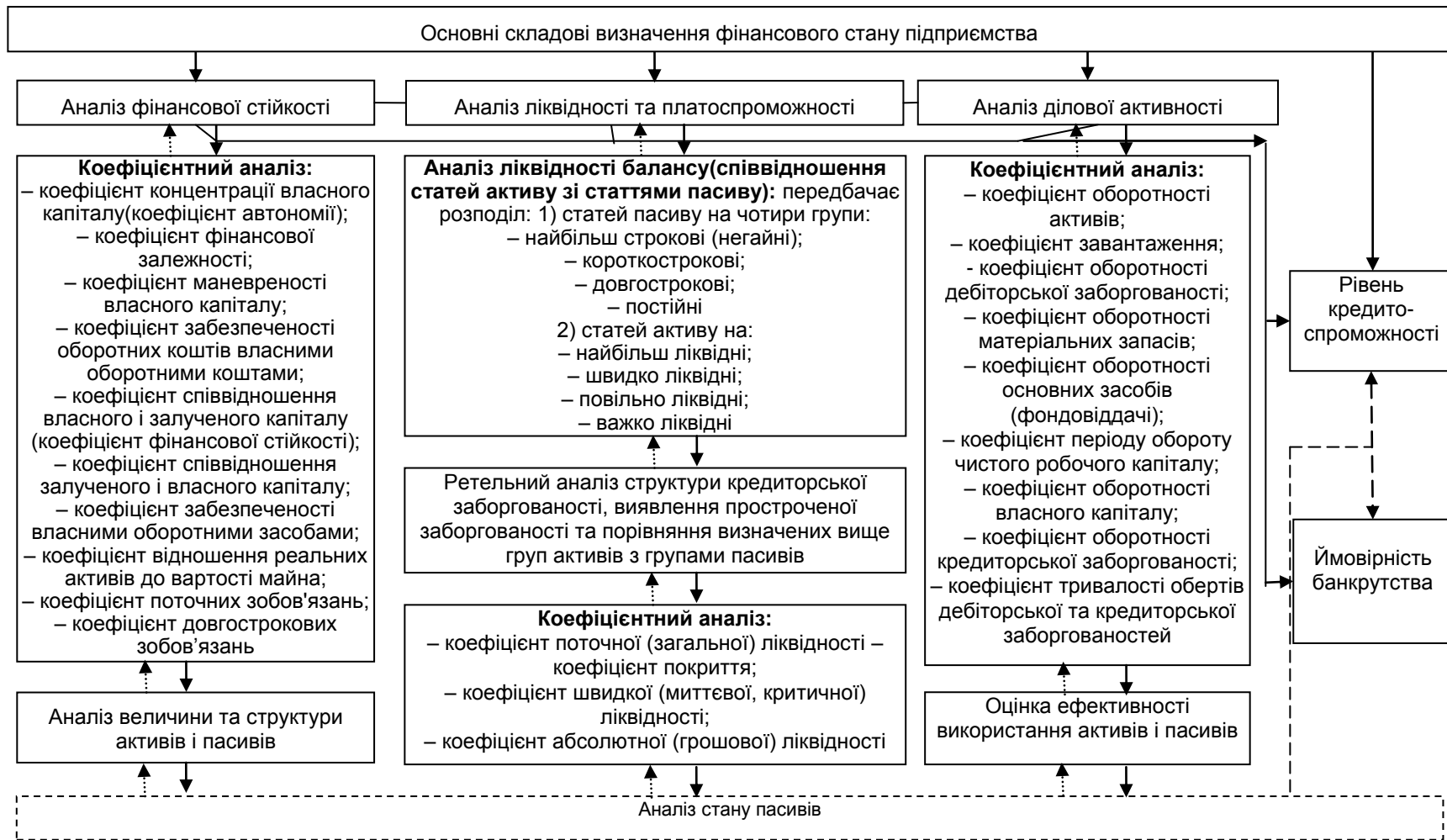

Рис. 1. Аналіз стану пасивів – основа здійснення аналізу фінансового стану підприємства